۱۲ لارښود

د محاسبې او اسنادو ساتنې لارې

سریزه

دا لارښود د میشتو افغانانو د تشبث د مجرائی وړ او نه وړ مصارف تشریح کوي. د غیر میشتو اشخاصو د مالیاتي موضوع ګانو لپاره ۲۳ لارښود (د غیر میشتو اشخاصو اړوند مالیاتي موضوع ګانې) ته مراجعه وکړئ.

یادونه

د مالیاتي لارښودونو او فورمو د لاسته راوړلو په بدل او د مالیاتو د ارزونې، ترلاسه کونې او د قانون د پلي کونې د پروسو په هیڅ مرحله کې مالیې وزارت یا د عوایدو ریاست ته فیس یا حق الزحمه نه ورکول کیږي.

که چیرې مالیه ورکوونکی خپل مالیاتي اظهارلیک وړاندې نه کړي نو د ۱۳۸۷ لمریز کال پر عایداتو باندې د مالیاتو قانون له مخې وړباندې جریمې وضع کیږي. دغه جریمه هغه وخت هم پلي کیږي که د مالیاتي اظهارلیک په موده کې هیڅ ډول مالیه هم شتون ونه لري. ددې لپاره چې د جریمې څخه مخنیوی شوی وي، مالیه ورکوونکي باید حتی د مالیاتو د نه شتون په صورت کې هم خپل مالیاتي اظهارلیکونه وړاندې کړي او په کې وښایي چې د ورکړې وړ مالیې شتون نه لري.

د ۱۳۸۷ لمریز کال پرعایداتو باندې د مالیاتو قانون د۱۸ مادې مطابق، د حقیقي او حکمي اشخاصو د عوایدو د تولید، تحصیل او ساتنې په موخه ټول عادي او ضروري مصارف د مجرائی وړ دي، په دې شرط چې د مالي کال په اوږدو او یا د تیرو دریو کلنو څخه په یو کال کې ترسره شوي وي.

څه ډول مصارف د مجرائی وړ دي؟

د عوایدو عادي مصارف د معاملو له ناخالصې ګټې یا عوایدو څخه د مالیې وړ عوایدو د تثبیت په موخه، د مجرایې وړ دي. د ۱۳۸۷ لمریز کال پر عایداتو باندې د مالیاتو د قانون ۱۸ مادې د هغو عادي او اړینو مصارفو لست په بر کې نیسي چې د مالیې وړ عوایدو د تثبیت په موخه د شرکت د عوایدو څخه وضع کیږي. غیر عادي او غیر اړین مصارف د مجرایې وړ نه دي.

داسې مصارف هم شتون لري چې د مالیاتو له لحاظه د مجرائي وړ نه دي، نو پر دې بنسټ د تثبت خالص عواید یا ګټه کیدای شي د شرکت د خاوند د دفترونو د مالیې وړعواید د مالیاتو د قانون مطابق سره توپیر ولري. د مجرایې وړ مصارف په لاندې ډول دي:

۱. د تولیدي جنسونو تمام شوې بیه او یا د پلور او سوداګرۍ مصارف د وړنې راوړنې بیمه او د اسې نور.

۲. د سامان او لوازمو، روغنیاتو، بریښنا،

اوبو او نورو ضروري خدمتونو بيه چې د عوايدو په لاسته راوړلو يا کار او سوداګرۍ کې ورڅخه ګټه اخيستل کيږي.

۳. معاش، مزد، کميشن او فيس چې د کارکوونکو مستخدمينو د خدمتونو په وړاندې ورکول کيږي.

۴. د کار او سوداګرۍ د پوروونو له درکه پولي ټکټ

۵. په پيسو باندې د ونډې د ګټې ورکړه د حکمي شخصيت په واسطه چې د هيواد د نافذه قوانينو سره سم تاسيس شوی وي.

۶. د مالونو او ملکيت له درکه ورکړل شوې کرايه چې په کار او سوداګرۍ کې اړينه او ورڅخه ګټه اخيستل کيږي.

يادونه

د حکمي اشخاصو د ونډې ګټې، تکتاني، حق الامتياز، کرايو، کميشن، معاشونو، مزد، قرارداديانو ته د ورکړو له مبلغونو او ورته مصارفو مجرائي په هغه صورت کې چې ماليې په وضع کولو مکلف وي خو د ماليې په وضع کولو کې پاتې راغلي وي، نه ورکول کيږي.

۷. د جايدادونو او تجهيزاتو چې په سوداګرۍ او يا تشبث کې ورڅخه ګټه اخيستل کيږي، ترميماتو او ساتنې مصارف

۸. د هغومنقول او غير منقول مالونو (د ځمکې څخه پرته) استهلاک چې په کار يا سوداګرۍ کې ورڅخه ګټه اخيستل کيږي او يا د عايداتو د توليد په موخه د مؤلد په اختيار کې وي، د عايداتو باندې ماليې د تعليماتنامې سره سم د مجرائۍ وړ دي. د شتمنۍ ارزښت يا تمام شوې بيه په يو ځل کې د مجرائي وړ نه ده، بلکه په تدريجي شکل سره د شتمنۍ د عمر په اوږدو کې استهلاک کيږي. (د شتمنيو د استهلاک په اړه د لازياتو معلوماتو لپاره ۲۰ لاربښود ته مراجعه وکړئ). د شتمنيو د استهلاک کسراتو مجموع د تعليماتنامې مندرجه موده کې نه بايد ماليه ورکوونکي ته د هغې د تمام شوي مصرف څخه زيات شي.

۹. هغه ماليه او محصول چې په خپل ذات د کار او سوداګرۍ، د عوايدي ملکيت ساتنې، او يا د عايداتو د توليد په موخه لازمي مصرف دی، په دې شرط چې ماليه ئې د کال په اوږدو کې تاديه او يا تراکم کړې وي.
هغه ماليې چې د مالياتو د قانون د احکامو سره سم وضع شوي وي او هغه ماليې چې د کار او سوداګرۍ د لازمي مصارفو له جملې څخه و نه ګڼل شي، د مجرائۍ وړ نه دي، مګر داچې پر عايداتو باندې د مالياتو قانون کې په بل ډول وړاندويل شوي وي.

۱۰. د درې کلونو په اوږدو کې د منقول او غير منقول مالونو ته وارده خسارې لکه اورلګيدنه، زلزله، او نور غير مترقبه پيښې، په دې شرط چې بيه ئې تثبيت او په دې اړه د تثبيت سند وړاندې شي او د بيمې موسسو لخوا جبران شوي نه وي.

۱۱. په کار يا سوداګرۍ کې د لاحصولو پوروونو له کبله خساره د عايداتو باندې ماليې سره سم.

۱۲. د کار يا سوداګرۍ نور مصارف او د عايداتو د توليد په موخه د منقولو او غير منقولو مالونو په واک کې درلودل او د اړوندو قوانينو مندرج د عايداتو د توليد مصارف.

معاش او مزد منظمه ورکړه، بخششي، اضافه کاري، په ماضي کې د معاشونو لوړوالی او نورې ورکړې چې د آمر لخوا کارکوونکي ته په نغدي او غير نغدي بڼه ورکول کيږي، احتوا

کوي. هغه مالیې چې د کارکوونکو له معاش او مزد څخه وضع او د دولت حساب ته انتقالیږي، د کارکوونکي د معاش او مزد برخه ګڼل کیږي.

بېلګه: یو شخص د ۲۰۰۰۰ افغانیو په بدل کې په یو شرکت کې دنده تر سره کوي. د لیندی په میاشت کې نوموړي شخص ارتقا وکړه او معاش ئې ۲۴۰۰۰ افغانیو ته لوړ شو چې د تلې له لومړۍ څخه د تطبیق وړ ده. د کال په پای کې شرکت هر کارکوونکي ته ۵ په سلو کې بخششي ورکوي. یاد شوی شرکت مکلف دی تر څو ټول یاد شوي اقلام په معاش کې شامل کړي او رپوټ ورکړي. همدا راز یاد شوی شرکت کولای شي د معاش ټول مصارف په لاندې ډول وضع کړي:

الف. معاش (لومړۍ شپږ میاشتې) (۲۰۰۰۰×۶ افغانی)	۱۲۰۰۰۰
ب. معاش (دویمې شپږ میاشتې) (۲۴۰۰۰×۶ افغانی)	۱۴۴۰۰۰
ج. ۱۲ میاشتنی معاش	۲۶۴۰۰۰
د. د کلني معاش ۵ په سلو کې معاش (د ۲۶۴۰۰۰ افغانیو ۵ په سلو کې)	۱۳۲۰۰
ه. د معاش او بخششي مجموعه	۲۷۷۲۰۰

د تشبث د پورونو تکتانه د مجرائی وړ ده، خو د شخصي پورونو تکتانه د مجرائي وړ نه ده. شخصي پورونه عبارت دي له هغو پورونو څخه چې د مالونو او خدمتونو په پیرودلو کې د شخصي مصرف او یا استفادې لپاره لګول شوي وي. د تشبث پورونه عبارت دي له هغه پورونو څخه چې د تشبث د ځمکې د پیرلو، تعمیر، وسایل، جنسونو او داسې نورو، اجارې، پلور، د جنسونو یا خدمتونو د تولید او نورو موخه لپاره په مصرف رسیدلي وي.

بېلګه: عزیز د خپلې شخصي استفادې لپاره د یو کمپیوټر د پیرلو لپاره له خپل ورور څخه یو مقدار پیسې په پور اخلي. عبدالله له خپل ورور عزیز څخه هر کال ۲ په سلو کې تکتانه اخلي. عزیز نشي کولای ۲ په سلو کې تکتانه له خپلو عوایدو څخه د مصارفو په توګه وضع کړي.

تر څو چې مالیه ورکوونکی د استهلاک مصارف په واضح ډول ونه ټاکي یاد شوي مصارف د مجرائی وړ نه دي. هره بیه چې د استهلاک د مصارفو د اخیستنې لپاره و ټاکل شي، د دغه راز ملکیت د پلور په موخه، د مالیه ورکوونکي اړوند وي. که چیرې د یو تعمیر خاوند د مصارفو او استهلاک په ټاکنه قادر نه وي، په دې صورت کې د مالیې وزارت په دې زمینه کې هیڅ مصرف د مجرائی وړ نه بولي. که چیرې مالیه ورکوونکی د مصاروفو او استهلاک د اساس په اړه کافي اسناد چمتو کړي، نو په دې صورت کې استهلاک د مجرائی وړ یو مصرف منل کیږي. د استهلاک د مجرائی په اړه لازیاتو معلوماتو لپاره ۲۰ لارښود (د شتمنیو استهلاک) ته مراجعه و کړئ.

هغه مالیې چې د تشبث اړین مصارف دي معمولاً د مجرائی وړ دي، د بیلګې په ډول، د تشبث د انتفاعي معاملو مالیه، ګمرکي محصولات، او د ښاروالیو تکس چې د کرایوي شتمنیو څخه ورکول کیږي، د مجرائي وړ دي. پر عایداتو باندې مالیې د مجرائی وړ مصارف نه دي.

یو آمر کولای شي هغه غیر نغدي عواید چې خپل کارکوونکي ته ئې ورکوي، د مصرف په نامه وضع کړي، خو په دې شرط چې کارکوونکي ته د غیر نغدي عوایدو ورکوونه په نیغه بڼه د دندې په چوکاټ کې ورکړل شوی وي.

بېلګه: یو ساختماني شرکت له ښار څخه په څه واټن کې د اوبو بند په جوړولو بوخت دی. شرکت مکلف دی ترڅو له ښار څخه تر سیمې پورې د کارکوونکو د انتقال لپاره هر ورځ ترانسپورتي آسانتیاوې چمتو کړي. دا مصرف د تشبث یو قانوني مصرف دی او شرکت کولای شي داسې مصارف له عوایدو څخه وضع کړي.

تبصره: که چیرې کارکوونکي ساحې ته د تګ راتګ په موخه له شخصي موټرونو څخه ګټه واخلي، په دې صورت کې هغوی نشي کولای د سفر مصارف له خپلو عوایدو څخه وضع کړي او په مالیاتي اظهارنامه کې ئې وښيي.

د اور لګیدنې، توفان، انساني تلفاتو او نورو پیښو په پایله کې د سرمایې ضرر (د عوایدو د تولید تحصیل او ساتنې په موخه) ، البته یوازې هغه مقدار چې د بیمې تر پوښښ لاندې نه دې نیول شوي، د مجرائی وړ دي. دداسې مجرائی د ادعا لپاره، مالک مکلف دی ترڅو د لاسه تللې شتمنۍ د ارزښت یا بیې اسناد له ځانه سره ساتلې وي. د ضرر یو پر دریمه برخه هغه کال کې چې ضرر پکې پیښ شوی دی د جبران وړ ده او دوه پر دې برخه ئې په دوو راتلونکو کلونو کې د جبران وړ ده.

د شتمنۍ حق البیمه چې د عوایدو د تولید، تحصیل او ساتنې لپاره په مصرف رسیږي د تشبث یو قانوني مصرف دی او په بشپړ ډول د مجرائی وړ دی. د بیمې د شرکت لخوا د خسارې جبران د مالیې تابع نه دی، مګر دا چې د جبران مبلغ د لاسه تللې شتمنۍ د استهلاک له بیې اضافه وي. په دې صورت کې د شتمنۍ خاوند مکلف دی ترڅو د عوایدو د نامه لاندې اضافي مبلغ ریپوټ ورکړي.

په ګرانه ترلاسه کیدوونکي پوروونه- د مالیه ورکوونکي په ګرانه ترلاسه کیدوونکي پوروونه په یو مالي کال کې په هغه صورت کې د مجرائی وړ دي چې راتلونکو شرایطو ته ځواب ووایي:

د پور مبلغ له وړاندې د مالیه ورکوونکي د مالیې وړ عوایدو کې شامل شوي وي.

ب) د پور مبلغ د مالي کال په اوږدو کې د مالیه ورکوونکي له مالي حسابونو څخه حذف شوي وي ، او

ج) مالیه ورکوونکی ددې په اړه چې پور ترلاسه کیدای نشي، معقول دلیلونه ولري.

دا شرایط د بانکونو په اړه چې د ۱۳۸۷ لمریز کال پرعایداتو باندې مالیاتو قانون **۵۲** مادې سره سم چې د زیانونو په وړاندې د ذخیرې د زیاتوالي له درکه د مجرائی مستحق وي، نه تطبیقیږي.

بېلګه: د احمد د خبرتیاوو شرکت ورځپاڼو او راډیوګانو ته د اعلانونو خدمتونو وړاندې کوي. د احمد د خبرتیاوو شرکت د شیراز رستورانت سره موافقه کړې ده چې د شیراز رستورانت سوداګریزې خبرتیاوې په ورځپاڼه او راډیو کې په میاشتنۍ شکل خپرې کړي او د خدمتونو صورت حساب چې **۵۰۰۰** افغانۍ کیږي، د شیراز رستورانت ته ولیږدوي. شیراز رستورانت یوه میاشت د احمد د خبرتیاوو شرکت د خدمتونو بل نه ورکوي. د احمد د خبرتیاوو شرکت د شیراز رستورانت سره خدماتي تړون فسخه کوي. د احمد د خبرتیاوو شرکت په داسې حال کې چې د محاسبې د وروستۍ طریقې څخه په ګټه اخیستو د خپلو عوایدو په محاسبه مکلف دی، او د خبرتیاوو خدمتونو ئې پخوا

ترسره کړي دي، ۵۰۰۰ عوايد ئې له وړاندې څخه د شرکت په عوايدو کې شامل کړي دي. د احمد د خبرتياوو شرکت هڅه کوي ترڅو دغه پيسې ترلاسه کړي. ياد شوی شرکت شيراز رستورانت ته ټيلفون کوي او ليک وراستوي خو پيسې نه ترلاسه کوي. په تدريج سره شيراز رستورانت خپل فعاليت دروي.

د احمد د خبرتياوو شرکت معقول دليلونه لري چې دا پور د ترلاسه کيدو وړ نه دی. ياد شوی شرکت کولای شي دغه مبلغ په لاحصولو پورونو کې محاسبه کړي او د خپل شرکت د عوايدو څخه ددې رقم د مجرائی ادعا وکړي.

تبصره: که چيرې يو مبلغ د لاحصول پور تر نامه لاندې له حساب څخه حذف شي خو بيا وروسته ددې يوه برخه يا ټول لاسته راشي، نو په دې ورت کې ترلاسه شوی مبلغ د تشبث عايد ګڼل کيږي.

یادونه

که چيرې د خدمتونو يا شتمنيو (منقول يا غير منقول) له لارې مو مصارف منلي وي، تاسې بايد د مجرائی وړ مصارف په بازار کې د شتمنی يا خدمت د مناسب ارزښت پر بنسټ البته په هغه نيته کې چې مصارف ترسره شوي، يا د محاسبې د نغدي طريقې پر بنسټ هغه نيته کې چې مو انتقال کړي دي، وضع کړئ.

بيلګه: وحيد د غاښونو يو ډاکټر دی. هغه د عزيز په نامه يو ترکاڼ په خپل درملتون کې د کتابونو د يوې الماری جوړونې لپاره استخداموي. نوموړی ډاکټر هوکړه کوي چې د نغدو پيسو پرِ ځای د عزيز د دوه زامنو د غاښونو کتنه وکړي. معمولاً د غاښونو کتنې مصارف ۱۰۰۰۰ افغانی کيږي. ښاغلی وحيد بايد ۱۰۰۰۰ افغانی د عوايدو په نامه په خپله مالياتي اظهارنامه کې وښيي.

ډول مصارف د مجرايي وړ نه دي ؟

د مجرائی نه وړ مصارفو بيلګې:

الف. ډالی
ب. غير قانونی مصارف
ج. مرستې
د. پر عايداتو باندې ماليات
ه. د مالي نهادونو د پورونو له درکه د منځته راغلو زيانونو پرته، د احتمالي پيښو، په ګرانه ترلاسه کيدونکو پورونو او دې ته ورته نورو مواردو په موخه په ذخيرو کې زياتوالی راوستل
و. د مالي نهادونو د پورونو له درکه د منځته راغلو هغو زيانونو په موخه په ذخيرو کې زياتوالی راوستل چې پر عايداتو باندې دمالياتو قانون کې د ټاکل شوي حد څخه زيات وي
ز. د پيرل شويو جنسونو تمام شوې بيه چې د خاوندانو يا کارکوونکو په شخصي يا کورني موخو ورڅخه کاراخيستل کيږي او خرڅ شوي نه وي.
ح. د هغو جنسونو تمام شوې بيه چې پيرل شوي وي خو پيرونکي يا مؤلد ته بيرته ستانه شوي وي.
ط. مالکينو، کارکوونکو، او د رهبری سطحې ته د ګټې وړاندې کوونې تمام شوې بيه چې د فعاليت د پرمختيا لپاره اړين نه دی.

لومړی بيلګه: يو انفرادي شخص د يوې فابريکې څښتن دی. نوموړی شخص د فابريکې د ترلاسه شوو عوايدو څخه د خپلې کورنی د استفادې په موخه يو موټر اخلي. دا ډول مصارف د ياد شوي

شخص د مالیې وړ عوایدو د ټاکنې پر مهال د مجرائی وړ نه دي.

دویمه بېلګه: یو انفرادي شخص د موټر پیریدلو او پلورلو د دفتر مالک دی او ۱۰ عرادې موټرې د بیرته خرڅلاو په موخه هر یو په ۱۲۰۰۰۰ افغانۍ پیري. یاد شوی شخص ۲ عرادې موټر د خپلې کورنۍ د استفادې په موخه ساتي او پاتې ۸ نورئې په اوسطه بیه هر یو ۲۰۰۰۰۰ افغانۍ خرڅوي. که چیرې د ټولو پیرودل شوو جنسونو مجرائي مجاز وي، اصلي ګټه کتمان کیږي:

الف. د فروشاتو له درکه عواید (۸×۲۰۰۰۰۰ افغانۍ)= ۱۶۰۰۰۰۰ افغانۍ

ب. د جنسونو تمام شوې بیه (۱۰×۱۲۰۰۰۰ افغانۍ)=۱۲۰۰۰۰۰ افغانۍ

ج. ناخالصه ګټه = صفر

حال داچې صحیح اظهارلیک په لاندې ډول وي:

الف. فروشات (۸×۲۰۰۰۰۰ افغانۍ) = ۱۶۰۰۰۰۰ افغانۍ

ب. د جنسونو تمام شوې بیه منفي د شخصي استفادې لپاره دوه موټر (۸×۱۶۰۰۰۰ افغانۍ)=۱۲۸۰۰۰۰ افغانۍ

ج. ناخالصه ګټه = ۳۲۰۰۰۰ افغانۍ

۱. د شخصي مصارفو کسر او وضع د لاندې اقلامو په ګډون غیر مجاز ده د مجرائي وړ نه ده .

۱. اشخاصو ته هغه ورکړې چې د هغوئ یا د هغوئ د کورنیو د خوښۍ او ګټې په موخه ترسره کیږي

۲. د مالیه ورکوونکي یا د هغه د کورنۍ د کور یا استوګنځي یا د هغه د شخصي یا د هغه د کورنۍ د استفادې په موخه د هر ډول ځانګړې شوې ملکیت د حفظ او مراقبت، ترمیم، تعمیر او د کور د سامان اړوند او نور مصارف

۳. په شخصي پوروونو باندې ټکتانه

۴. د کار ځای ته د تګ راتګ او شخصي موخو لپاره د سفر مصارف .

۵. د مالیه ورکوونکي او د هغه د کورنۍ د ساتنې په موخه د ژوند ، تصادم، او روغتیا یې بیمو مصرف، او

۶. د شخصي استفادې په موخه د هر ډول مال او ملکیت د ساتنې په موخه د بیمې هر ډول مصارف.

د مالیاتو اړوند مالومات

د عوایدو لوی ریاست اداري او مستوفیتونه مالیه ورکوونکو ته په وړیا توګه فورمې، لارښوونه او لارښوونې وړاندې کوي چې دا مواد په چاپ شوي او همداراز له یوه نوي ویب پاڼې http:// www.ard.gov.af څخه د راښکته کیدو وړ بڼو ترلاسه کیدای شي. یاده ویب پاڼه د عوایدو د لوی ریاست او مستوفیتونو موقعیتونه، د اړیکو شمیرې او کاري ساعتونو په اړه مالومات وړاندې کوي. مالیه ورکوونکي همداراز کولای شي نور ګټور مالومات لکه عامي خبرتیاوې او طرزالعملونه، د معاش د موضوعي مالیې په اړه پوښتنې او ځوابونه، د ۱۳۸۷ کال پر عایداتو د مالیاتو قانون، او تعلیماتنامه ترلاسه کړي. یاده تعلیماتنامه د قانون هره ماده او اړوند مقررات په جلا توګه څیړي او د ګټورو بیلګو په لرلو سره مالیه ورکوونکو ته لا ډیره آسانتیا په برخه کوي.

یادونه

د http://www.ard.gov.af په ویب پاڼه کې د مالیه ورکوونکي اړوند معلوماتو د پاڼې شتون مالیه ورکوونکي ته د ګټورو او اړینو معلوماتو د ترلاسه کولو کار تر ډېر کچه اسانه کړی دی. په دې پاڼه کې مالیه ورکوونکی کولی شي د ۱۳۸۷ لمریز کال پر عایداتو باندې د مالیاتو قانون، بیلابیلې عامه خبرتیاوې، کړنلارې، فورمې، لارښودونه، ارشیف شوي سندونه، د معاش د موضوعي مالیې اړوند پوښتنې او ځوابونه او داسې نور معلومات ترلاسه کړي. په دې پاڼه کې همدارنګه پر عایداتو باندې د مالیاتو لارښود کتاب (تعلیماتنامه) هم شتون لري چې په هغې کې د قانون هره ماده او مقررات د ګټورو مثالونو څخه په ګټې اخیستنې په جلا توګه تشریح شوې ده.

د افغانستان اسلامی جمهوریت
د مالیی وزارت
د عوایدو لوی ریاست
۱۳۹۰

Islamic Republic of Afghanistan
Ministry of Finance
Afghanistan Revenue Department
1390

جمهوری اسلامی افغانستان
وزارت مالیه
ریاست عمومی عواید
۱۳۹۰

Taxpayer Information Page: www.mof.gov.af/tax